

קאוצ'ינג על פי הקבלה, חלק א' · שיעור חמישי: האור שבחושך א

רימון מצא, תוכו אכל

שיעור 5 מתוך 10 בקורס קאוצ'ינג על פי הקבלה, חלק א'. הסרטון המלא, ומתחתיו השיעור כתוב ומעובד לקריאה.

כרטיס מסך חדש

בכוח לדון את כל האדם לכף זכות מסתתר סוד גדול: הדרך שבה אנו שופטים את הזולת קובעת לאן אנו מחוברים למעלה, ומשפיעה גם על מי שאנו שופטים וגם עלינו. מתוך המשנה באבות, הגמרא, הרמב"ם, תורת הבעל שם טוב ורבי נחמן מברסלב, נלמד לראות את האור שמסתתר מאחורי הלבושים, ונתחיל לאמן את השריר הזה שבמוח.

הדרך שאנו טווים בקורס הזה היא נוסחה להצלחה אמיתית ולהגשמה עצמית. מי שילך בה בעקביות יגיע ליעד, ומי שלא הגיע, צריך לבדוק מה החמיץ בדרך. כשם שאיש לא יקום ויטען שגילה שחוק הכלים השלובים אינו פועל בסוג מסוים של מים, כך החוקים הרוחניים שאנו לומדים כאן פועלים על כל אדם.

עד כאן עסקנו בעיקר בצד העיוני. עברנו על המערכת הגשמית והרוחנית של האדם, למדנו כיצד מגלים את הרצון, עמדנו על כוחה של הכוונה היוצרת, והגענו אל הקסם שבהחלטה. כל חיינו הם תוצאה של החלטות, והקוד להגיע להחלטה פשוט: מגדילים את הרצון על ידי ידע. הידע מגדיל את תחושת החיסרון ואת העונג שצפוי לנו כשנגיע ליעד, ועמו גדלה גם האמונה, כי מי שנחשף לידע נחשף גם לאנשים שכבר עברו את הדרך. כשאדם רואה לפניו מי שהגיע ליעד, והוא שלם ומאושר ומפיץ את הדבר ברבים, קל לו יותר להבין שגם הוא יכול, וכך בכל תחום. וכשהרצון גדל דיו, ההחלטה באה מאליה. על זה אמר שלמה המלך: "טוב אחרית דבר מראשיתו" (קהלת ז, ח). מי שרוצה לדעת מה יהיה בסוף, יסתכל בהתחלה.

ועכשיו, כשבידינו הכוח להחליט, עמדתי בצומת לא פשוט: במה נפתח את שלב הביצוע. ודאי הייתם שמחים לשמוע שנפתח בדרך לעשות כסף רב בזמן קצר. גם לזה נגיע בעזרת ה', אבל הכסף הוא כלי להשגת מטרות ואינו מטרה בפני עצמו, ויש דברים חשובים ממנו.

ישבתי וחשבתי בעומק, והגעתי למסקנה שלפני שמתחילים להפעיל תוכנות חדשות במוח, צריך לפרמט אותו. אי אפשר לתת למחשב מלא וירוסים ובלגן להתחיל לקבל החלטות. אדם מדוכא ומיואש, שרואה הכל שחור, שכועס על כל העולם ועל עצמו, יישב עם דפי העבודה, יבחר לו יעד, וכל הדיבורים על חזון אישי ועל פריצות דרך לא יזיזו אותו מילימטר. לכן קראתי לשלב הזה כרטיס מסך. במחשב, כרטיס המסך קובע כיצד ייראה כל מה שמופיע על המסך. כך יש בתוך המוח מערכת שקובעת כיצד נראה לנו העולם, ובשיעור הזה נבנה בתוכנו כרטיס מסך חדש.

לפי הנוסחה שלנו, נגדיל היום את הרצון על ידי ידע. נלמד את הצד העיוני של הדבר, ואת העבודה המעשית, בדפי עבודה מסודרים, נלמד בחלקו השני של השיעור. קראתי לשיעור הזה האור שבחושך. נלמד כיצד מתרגלים בחסד ולא בדיון, וכיצד מאמנים את השריר של המוח שנקרא כף זכות.

רעלים במאגר

אדם שכועס על כל העולם סוחב איתו רעלים. אלה הווירוסים: רעלים של כעס, של טינה ושל האשמה. ואני מודה שבשבוע שבו התכוננתי לשיעור הזה עבר עליי שבוע לא קל, וראיתי בעצמי עד כמה הדבר אמיתי. כשאדם עצבני ומתוסכל ממשו, צפים פתאום אנשים מן העבר. הוא נזכר במישהו שפגע בו לפני שש שנים, ובמנהלת של בית הספר. אמרתי לעצמי שהדבר בא לי מן השמים, כדי שגם אני אתקן.

ראו מה קורה. אישה רבה עם בעלה, ומן המאגר יוצאים פתאום שבעה עשר, שמונה עשר דברים ישנים, וכולם עולים יחד. אילו היה המאגר נקי, היה עומד לפניה רק הדבר האחד שבעלה עשה עכשיו, והעניין היה נגמר בעשר דקות. כשהמאגר מלא, עשר הדקות נעשות שעות ארוכות, כי יש שם הכל: המנהלת, השכן, הפחח, וכל מי שפגע בה אי פעם.

ואין זה רק בשעת הכעס. המקובלים מגלים שגם כשהרעל אינו צף, הוא רדום בפנים ופועל. הוא משפיע על מצבי הרוח, על כושר השיפוט, על כל המערכת, ובוודאי על ההחלטות שלנו. הוא מדכא רצונות. לכן בחרתי לפתוח דווקא בזה. נתחיל לנקות את הנשמה, וכבר תרגישו קלים ונקיים יותר.

עשה לך רב וקנה לך חבר

המקור לכל הנושא הזה הוא משנה במסכת אבות: "יהושע בן פרחיה אומר, עשה לך רב, וקנה לך חבר, והוי דן את כל האדם לכף זכות" (אבות א, ו). כאן אנו מתחילים להתאמן על שריר במוח, שמטרתו להסתכל בשכל שבכל דבר, עד שהשכל שבדבר מאיר לנו.

ויש לעיין בקשר שבין חלקי המשנה, בין "עשה לך רב" ו"קנה לך חבר" לבין "והוי דן את כל האדם לכף זכות". וזה פשר הדבר: מי שאינו דן לכף זכות, לעולם לא יהיה לו רב, כי גם ברבו ימצא את כל פגמי העולם. וחבר ודאי לא יהיה לו. וכך מבאר בעל תפארת ישראל, שכל שכן שיש לדון לכף זכות את רבך ואת חברך, שאם לא תדון אותם לכף זכות לא תרוויח מהם כלום (תפארת ישראל על אבות א, ו). כבר אמרו בדרך צחות: ריבוננו של עולם, שמור אותי מאוהביו, ומאוהביו אשמור אני בעצמי. מי שאינו דן לכף זכות, אוהביו הקרובים ביותר נעשים לו לאויבים הגדולים ביותר.

ועכשיו שימו לב היטב ללשון המשנה: את כל האדם. מצינו את הביטוי הזה גם במקום אחר: "רבי מתיא בן חרש אומר, הוי מקדים בשלום כל אדם" (אבות ד, טו). ועל רבן יוחנן בן זכאי מספרת הגמרא: "אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם, ואפילו נכרי בשוק" (ברכות יז, א). כלומר, מעולם לא קרה שאדם הקדים לו שלום, כי הוא תמיד היה הראשון לברך לשלום כל אדם, גם את האדם הפשוט שמוכר את מרכולתו בשוק. הדגש כאן כפול: שוק, ואפילו נכרי. כל אדם.

התורה מצווה במקום החולשה

כדי להבין מדוע הוצרכו לכך התנאים, נקדים כלל פשוט: התורה מצווה במקום שיש בו חולשה. אין בתורה מצוה לכבד את הילדים, כי אין לנו חולשה בזה. אבל יש מצות כיבוד אב ואם, כי שם יש חולשה, וצריך לחזק אותה במצוה. כך גם האיסורים לא תגנוב ולא תנאף, ואמרו חז"ל: "גזל ועריות, שנפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן" (מכות כג, ב). האדם קרוץ מחומר, ולכן הוצרכה התורה לצוות עליו. וכך לא תרצח, שהרי אדם שאחזה בו חמה עלול לשלוח את ידו בנפש חברו. אבל אין מצוה שלא לעלות לירח, כי אין שם חולשה.

והחולשה שלנו בענייננו היא זו: מאחר שאנו קרוצים מחומר, רובנו, לצערנו, מתעניינים ברע הרבה יותר משאנו מתעניינים בטוב. וכל העבודה שלנו בשיעור הזה היא לאמן את השריר במוח להתחיל להתעניין בטוב.

ראו את מהדורות החדשות. הן מן התוכניות הנצפות ביותר, כי הן התמצית של הרע. מתוך עשר תאונות דרכים בוחרים את המצמררת ביותר, ומי שחושב שמקרה האלימות ששמע עליו הוא היחיד שאירע באותו יום, טועה. בוחרים את הרע הגדול והמזעזע ביותר, וזה מה שמגיע אל המסך. וטעם הדבר: הם יודעים שטבעו של האדם, הקרוץ מחומר, להתעניין ברע, ומי שמתעניין ברע צריך שיספקו לו אותו. ונסו לדמיין מהדורה מרכזית שכל חצי השעה שלה מוקדשת למעשים טובים שקרו באותו יום. ספק אם מישהו יצפה בה.

וכך גם כוח המשיכה של לשון הרע. תראו שתי נשים שיושבות ומדברות בשקט, בסגנון שכולנו מכירים. ניגשת אליהן שלישית לשמוע, ואם יתברר לה שהשיחה היא על חסד שעשתה מישהי, היא תלך לדרכה, כי חשבה לשמוע משהו מסעיר. הכל פשוט: יש בנו צד של רע. הגוף, הנפש הבהמית, ארבעת היסודות שאינם מאוזנים. ואת הצד הזה אנחנו באים לפרמט.

לכן אומרים לנו התנאים: הקדם שלום לכל אדם, דון את כל האדם לכף זכות, והתחל מן הקשה אל הקל. התחל בשוק, שיש בו אולי אנשים פחותי ערך, אנשים שמקללים, אנשים שרבים זה עם זה. אנחנו יוצאים מנקודת הנחה שכולם רוצים לרמות אותנו. אנחנו חשדנים, כולם רמאים, כולם מסוכנים, וכל נהג בכביש נראה לנו מטורף. אנחנו יוצאים אל העולם בהסתכלות שכל העולם עוין.

אומר לך התנא: עצור והחלף כיוון. הירגע. המוכר בשוק הוא אדם נפלא. הוא קם מוקדם בבוקר כדי לפרנס את בני ביתו, והוא מקל עליך את החיים. במקום שתטע בעצמך שדה של אבטיחים, הוא מביא את האבטיח עד אליך, ואתה נותן לו את פרנסתו. אולי הוא מכבד את הוריו, אולי הוא בעל נפלא ואב נפלא. הוא גדל בסביבה מסוימת, למד בבית ספר מסוים, ואלה הכלים שקיבל. מאוד ייתכן שהוא אדם נפלא.

מגלה לנו התנא שגם בשוק, במקום הנמוך ביותר, יש ים של אור. צא מן ההסתכלות שלך על פחותי הערך ועל השוליים. ואם כך בשוק, ואפילו כלפי נכרי בשוק, קל וחומר כלפי המשפחה שלנו, ועל זה אין צריך להרחיב.

המערכת שבנינו לעצמנו

בואו נראה כיצד המערכת שלנו עובדת. המפתחות שבכיס משמיעים רעש, ואינני צריך לבדוק של מי הם. אדם מגיע הביתה בעשר בלילה, הילדים ישנים בחדר, והוא אינו בודק אם אולי ישן שם ילד של השכן. יש בנו מערכת שעובדת באופן אוטומטי ומפרשת את הדברים מעצמה.

ולצערנו, באותו אופן בנינו לעצמנו מערכת נוספת. הבעל מגיע מאוחר, ובכיוור עומדת ערימת כלים. המערכת כבר קובעת: בטח ישבה כל היום בטלפון עם אמא שלה, ולכן הכלים נשארו כך. השכן ממול צועק על אשתו, והמערכת קובעת מיד שהם עומדים להתגרש, שהוא תמיד שנא אותה. ייתכן מאוד שהוא צועק עליה מרוב אהבה, כי אכפת לו מדבר שהוא רוצה שתשנה. גם זו מערכת שכבר נכנסה לפעולה. בנינו לנו מערכת פנימית שדרכה אנחנו שופטים את העולם.

ועכשיו שימו לב לחידוש. אילו רצו חז"ל לומר לנו את מה שאומרים היום, אל תהיה שיפוטי, היו צריכים לומר: אל תשפוט. ראית מצב מסוים, שתוק, מי מינה אותך לדיין. אבל חז"ל אמרו "והוי דן את כל האדם לכף זכות". זה ההפך הגמור מן הגישה המודרנית. האדם נולד שופט, ואי אפשר לעקור ממנו את השיפוטיות.

נלמד לאורך כל הקורס שאיננו עוקרים מידות. מידה, יצר, הם אנרגיה, הם אש, ויש בהם קודש, וצריך ללמוד לכוון אותם אל הטוב. כך גם כאן, איננו עוקרים את השיפוטיות. שפוט, אתה שופט בטבעך, אבל כשאתה משתמש בכוח הזה, דון את כל האדם לכף זכות. התורה מצווה עלינו להתחיל להתעניין בטוב, ויש סביבנו ים של טוב.

מעגל אכזרי

ראו מה קרה לאנשים. כולם מסתגרים מאחורי חומות. יש מי שגרה עשרים שנה מתחת לשכנתה ומעולם לא נכנסה לביתה. אדם יוצא מן העבודה, ממחר אל המעלית ומן המעלית אל המכונית, כי העולם עוין. ואז הוא מגיע הביתה, וכל העולם שבחוץ נכנס איתו פנימה. אם זה המאגר שלו וזה כרטיס המסך שלו, הם ממשיכים לפעול גם בבית. גם אשתו לא בסדר, היא סובלת מכך וכך, ולא אכפת לה מכך וכך. גם הילדים לא בסדר. ואז הוא רוצה לברוח גם מן הילדים וגם מן האישה, ובורח אל צפייה במשהו. אבל לאן שלא יברח, אותו כרטיס מסך הולך איתו, ובסוף הוא נתקל בעצמו. ואם יפגוש צדיק, את האדם הנפלא ביותר, גם בו יראה אדם עקום, ובסופו של דבר יראה את השליליות שבעצמו. זה מעגל אכזרי, וזה בעצם עיקר ההסתר.

מכאן יוצא שהקדמת שלום לכל אדם היא תוצאה של הדין לכף זכות. אדם מקדים שלום למי שהוא מבין שהוא בסדר, ומי שרע בעיניו, לא יאמר לו שלום. ואם שמתם לב, אנשים כבר אינם אומרים שלום. ואם מישהי מגיעה עם חיוך ואומרת בוקר טוב, מה שלומך, חברתה כבר חושבת בלבה שהיא בוודאי רוצה ממנה משהו, או שקרה

לה דבר מה. לפעמים אני מתבונן באנשים ותמה בלבי על מה שקרה לנו, והאמת היא שלא קרה כלום. כרטיס המסך עקום, והכל נראה שחור.

ויש חוק ידוע: האומללות מחפשת חברה. אחת מספרת לך את האומללות שלה, ואתן ממשיכות ומדברות על האומללות של השכנים. במקום להסתכל בשכל שבדבר ולראות את הטוב שבו, אנחנו מסתכלים ברע.

בצדק תשפט עמיתך

מבאר רש"י על המשנה באבות: "על כל שתשמע עליו אמור שנתכוון לטובה עד שתדע בבירור שאינו כן, שאם אתה תדין כן ידונו אותך מן השמים לזכות" (רש"י על אבות א, ו). והגמרא למדה זאת מן הפסוק "בצדק תשפט עמיתך" (ויקרא יט, טו), ודרשה: "בצדק תשפט עמיתך, הוי דן את חבירך לכף זכות" (שבועות ל, א).

אם ראית את חברך, או כל אדם, עושה מעשה שאפשר לפרש לכאן ולכאן, אפשר לפרש אותו לחובה ואפשר לפרש אותו לזכות, מוטלת עליך מצות עשה מן התורה להטות את הדין לכף זכות. כשם שאתה מבין שעליך לשמור שבת, וכשם שאת מבינה שעליך לקיים כל הלכה אחרת, צריך להבין שיש עוד הלכה שרובצת עלינו כחיוב: לדון לכף זכות. ופירוש הדבר הוא להתעניין בטוב.

ובעל פלא יועץ מלמד שיש ללמד זכות "אפלו בטענות שאינם ברורים לו", ושהקדוש ברוך הוא "מקבל כל מין טענה מהמלמד זכות" (פלא יועץ, ערך סנגוריא). כלומר, גם אם צריך לחפש סיבות שאינן ידועות לך בבירור, על אותו אדם ועל אותו מעשה, יש לך היתר. העיקר שבסוף יצא פסק הדין: זכאי, ולא חייב.

קופסת הטבק

אילו היה העניין נגמר כאן, דיינו. אבל יש כאן רובד עמוק בהרבה, ואת זה גילה בראש ובראשונה הבעל שם טוב הקדוש, מענקי העולם, שממנו יצא כל עולם החסידות. ואחריו התייחס לכך ישירות רבי נחמן מברסלב.

היו לבעל שם טוב כוחות ועוצמה שספק אם יש כדוגמתם בדורנו, וידוע שזכה לעליות נשמה. המקובלים מלמדים שיש מציאות שבה מקובל, על ידי שמות קדושים ועל ידי ריכוז מסוים, כוונה שיוצרת מציאות, מסוגל

להפריד את החלק שנקרא נשמה מן הרוח ומן הנפש, ובחלק הזה לעלות לעולמות העליונים, לשוטט בהם, לקבל ידיעות ולחזור. אצל הבעל שם טוב, עליית נשמה הייתה דבר שגרתי.

מסופר שבראש השנה אחד, בבית הכנסת של הבעל שם טוב, דמיינו לעצמכם איזו תפילה הייתה שם ואיזה ציבור התפלל איתו, נפלה לאחד המתפללים קופסת הטבק באמצע תפילת שמונה עשרה. הוא התכופף, הרים אותה, פתח, הריח מן הטבק, סגר את הקופסה והחזיר אותה לכיסו. מתפלל שעמד לידו, אחד מתלמידיו של הבעל שם טוב, ראה את כל המעשה והתרעם בלבו. בשמונה עשרה האדם עומד לפני המלך, השכינה כנגדו, ואסור לזוז. שנינו במשנה: "ואפלו נחש כרוך על עקבו, לא יפסיק" (ברכות ה, א), וזה עוצר באמצע התפילה כדי להריח טבק. וכשהרהר כך בלבו, תפס הבעל שם טוב את ראשו באמצע שמונה עשרה, וסיים את התפילה.

והתברר שברגע שהלה הרהר כך על אותו אדם, נפסק עליו דין מוות באותה שנה. ראש השנה הוא יום של דין. בסוף התפילה עשה הבעל שם טוב עליית נשמה והתחנן בשמים: זה אדם, יש לו ילדים, יש לו אישה. התפלל, התחנן, הפך את השמים, ואמרו לו שהגזירה נחתמה. אחרי יומיים ניסה שוב, ושוב לא הצליח. לאחר כמה ימים עשה שוב עליית נשמה, ואמרו לו: את הגזירה איננו יכולים לבטל. דבר אחד אפשרי: אם אותו מתפלל שהרהר וזן את חברו לכף חובה יחזור בו, רק כך תתבטל הגזירה.

מיד הלך הבעל שם טוב לבית המדרש. אותו אדם ישב ולמד תורה, והבעל שם טוב, בכוונות שכיוון, בלבל אותו כך שלא יוכל ללמוד. הוא פתח את הגמרא ולא הצליח ללמוד. משלא הצליח, יצא החוצה והתחיל להרהר בנפלאות ה'. פתאום שאל את עצמו מדוע דווקא בדור הזה נמצאה המצאת הטבק, שלא הייתה בדורות הקודמים, ולא בימי התנאים. הוא התבונן והגיע למסקנה שיש נשמות כה זכות, שקשה להן לחזור לעולם ולהתלבש בחומר, בגלגול של בהמה או של אדם, ולכן ניתנת להן האפשרות להתלבש בדבר דק מאוד, בטבק. כשהצדיק מריח מן הטבק, הוא מתקן את הנשמה.

ואז נזכר: רגע, אותו אדם שכעסתי עליו, הרי אני מכיר אותו, הוא אדם גדול. ייתכן שלא סתם הריח את הטבק. אולי הייתה שם נשמה מגולגלת, ולכן תקפה אותו התשוקה להריח דווקא באותו רגע, והוא תיקן אותה. ואני סתם דנתי אותו לכף חובה.

הגיע ליל הושענא רבה, הלילה שבו נמסרים הפתקים. המנהג אצל הבעל שם טוב היה שבאותו לילה נכנס אליו כל תלמיד בפני עצמו, והוא היה אומר לו בקווים כלליים מה נגזר עליו לאותה שנה. נכנס גם אותו תלמיד, ושאל

אותו הבעל שם טוב איזה חידוש התחדש לו. סיפר לו את החידוש על הטבק. אמר לו הבעל שם טוב: דע לך שכל השבוע הפכתי את השמים, ושיתף אותו בעליית הנשמה ובכל מה שאירע. ואמר לו: היזהר על נפשך, והבן את אשר לפניך. כשאתה דן את זולתך לכף חובה, ייתכן מאוד שבאותה שעה אתה חורץ את דינו, ואתה עלול לגרום מוות לאדם. קבל עליך שלעולם לא תדון את חברך לכף חובה.

וכבר שנינו במשנה: "ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו" (אבות ג, טז). ייתכן שאדם דן את חברו בלי דעת כלל, וכפי שנראה, ייתכן שהוא דן גם את עצמו בלי דעת. הוא אינו מבין שהוא יושב בדין, בדיני נפשות, בפשטות.

דין יוצר מציאות

עולה לנו מכאן מדרגה נוספת. אמרנו שהכוונה יוצרת מציאות. הדין יוצר מציאות בעוצמה גבוהה פי כמה וכמה מן הכוונה. כשם שבימינו שופט יושב וחורץ דין, ופסק הדין יוצא לפועל, דעו שגם אנחנו שופטים קטנים, ובשמים מתחשבים בדין שלנו. יש בכוח השיפוט שלנו להשפיע על הקרובים אלינו יותר ממה שאנו מעלים על דעתנו. כדאי לזכור זאת כשאנו כועסים על ילד ודנים אותו לכף חובה, וכשאישה דנה את בעלה או בעל את אשתו.

הקדוש ברוך הוא נתן לנו כוח של שיפוט, ואין בזה סתירה לכך שהוא מנהיג את עולמו. כל אחד מבין שיש לו בחירה אם להזיק לחברו בגופו או בממונו. אדם יכול מתוך בחירה לתת לחברו מכה, לגנוב את מכוניתו, להזיק לו, ואיש אינו שואל היכן הקדוש ברוך הוא בזה, כי כך ה' ברא את עולמו. כמו שיש מערכות גשמיות, יש גם מערכות רוחניות, ובאותה מידה בדיוק אדם יכול להזיק לחברו כשהוא דן אותו לכף חובה. זכרו את הקוד הזה: דין שאתה דן יוצר מציאות.

וזה אינו פועל רק על הזולת. זה פועל גם עלינו, ואין כאן משחקים. לא ייתכן שאדם יכעס על כולם, כולם בעיניו גנבים, אשתו עקומה, הילדים עקומים, הוא דן את כל העולם לכף חובה, כולם עקומים והוא לבדו ישר. אין דבר כזה בעולם. אם כרטיס המסך עקום והאדם פסימי כלפי העולם, אגלה לכם סוד: כלפי עצמו הוא גרוע פי כמה. לא ייתכן שהוא מחשיב את עצמו שלם ובסדר וכל השאר מקולקלים. הדבר נובע ממנו. אמרו חז"ל: "כל הפוסל, פסול", ושמואל הוסיף: "במומו פוסל" (קידושין ע, א). המום מתחיל בו.

מימינים ומשמאילים

הבעל שם טוב מגלה שיש בעולם ברומטר. כל אחד מאיתנו רוצה לדעת מה מצבו בשמים ולאן הוא מחובר. ומי שלמד איתנו כבר יודע שיש שני נתיבים: קין והבל, ישמעאל ויצחק, עשו ויעקב. יש טומאה ויש טהרה, יש קליפה ויש קדושה, יש סטרא אחרא ויש סטרא דקדושה. והברומטר הזה מראה לאדם לאיזה צינור הוא מחובר ברגע נתון.

כך מתאר הנביא: "ראיתי את ה' יושב על כסאו וכל צבא השמים עמד עליו מימינו ומשמאלו" (מלכים א כב, יט). ושואלים חז"ל, כפי שמביא רש"י: "וכי יש שמאל למעלה", ומשיבים: "אלא אלו מימינים ואלו משמאילים, מימינים מלמדים זכות, משמאילים מלמדים חובה" (רש"י שם). למעלה אין מקום ואין זמן, ושמאל וימין שם הם המקטרגים והסנגורים. וידוע שבראש השנה, כשהמלך יושב על כיסא הדין, קול השופר ממתיק את הדינים.

מובא בשם הבעל שם טוב שבקדושה יש היכל של זכות, ולעומתו בקליפה יש היכל של חובה. ההבדל ביניהם הוא שבהיכל החובה תמיד פותחים בחובה. כשהם באים לפני הקדוש ברוך הוא בעניינו של אדם, הפתיחה שלהם תמיד בשלילה. ואילו המימינים, בני היכל הזכות, תמיד פותחים בזכות. ומכאן יוכל כל אדם לדעת את עצמו ואת מדרגתו: אם הוא דן את כל האדם לכף זכות, הוא מחובר לקדושה, ואם הוא דן את כולם לחובה, הוא מחובר לקליפה, ששם דנים את כולם לחובה.

מי שרוצה לדעת לאן הוא מחובר, יבדוק מהו כרטיס המסך שלו. אם אתה רואה הכל שחור, אם אתה רואה הכל חושך, אתה מחובר לחושך. ואם אתה רואה הכל אור, אתה מחובר לאור.

האור שבחושך

כאן אנחנו נוגעים בלב העניין, בהסתכלות בשכל שבדבר. יש אורות ויש כלים, יש לבושים ויש אור. הלבוש הוא מה שאנחנו רואים: המעשים של בני האדם, הדיבור שלהם, צורת ההתנהגות שלהם. אבל לכל התנהגות יש מניע, ולכל מסובב יש סיבה. אם נגיע אל הסיבה, אל המניע, נמצא שהמניע תמיד טוב, כי ה' הוא סיבת כל הסיבות. מי שמגיע אל המניע, מגיע אל האור. ורוב האנשים אחוזים בלבושים.

בעלך צועק. זה הלבוש. מאחוריו יש כאב, יש מניע, וייתכן שאילו הבנת את המניע, היית מפרגנת לו ומחבקת אותו. אב שהתפרץ על ילדיו, מעשה אשר לא יעשה, ואין להצדיק אותו. אבל גם לו יש מניע. ייתכן שכבודו נרמס

עד עפר, שהגיעו מים עד נפש. זו כף הזכות. ומי שמגיע לכף זכות, מגיע לאור, מתחבר לקדושה.

ולכן קראתי לשיעור הזה האור שבחושך. בעצם אין חושך. יש רק אור, ויש הסתר. הקדוש ברוך הוא מסתיר את פניו, אבל האור עצמו טוב לגמרי, והבחירה בידינו אם להיתפס בלבוש או לרדת אל העומק. מי שיורד אל העומק, רואה שהכל טוב. כבר אמרו שמעטים בני האדם שחיים באמת, ורובם פשוט קיימים, במצב של הישרדות. הגשמה עצמית פירושה להסתכל בשכל שבדבר. בקורס הזה אנו קונים שכל חדש, ראייה חדשה. כשיורדים לעומק, לוקחים איתנו את האור, ופתאום כל האנשים מסביב נעשים אנשים נפלאים.

קראתי פעם על אדם שנדון לכף חובה במשך שנים רבות, ולבסוף התגלה שתרם כליה לאדם שנזקק לה. ומי שחשד בו סיפר כיצד השתנה כל מבטו עליו ברגע אחד. ועלינו להבין שהציווי שלא לדון לכף חובה בא גם משום שאיננו מסוגלים באמת לדון. אמר הלל: "ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו" (אבות ב, ד), ולמקומו של אחר לעולם לא נגיע. איננו יודעים את כל הנתונים, איך גדל ומה עבר. איננו יודעים דבר, וממילא איננו יכולים לשפוט. אדם שעם עצמו אינו יודע מי נגד מי, איך יבקש לדעת את הנעשה בלבו של אחר.

אבא אומנא

אחרי שקראתי את דברי הבעל שם טוב, זימן לי הקדוש ברוך הוא גמרא במסכת תענית, ובה הברומטר הזה בצורה נפלאה. מסופר שם על שלושה צדיקים בני אותו דור: "אבא אומנא הוה אתי ליה שלמא ממתיבתא דרקיעא כל יומא, ולאביי כל מעלי יומא דשבתא, לרבא כל מעלי יומא דכיפורי" (תענית כא, ב). לאבא אומנא הגיע שלום מן הישיבה של מעלה בכל יום, לאביי בכל ערב שבת, ולרבא בכל ערב יום הכיפורים. וחלשה דעתו של אביי בגלל אבא אומנא, והשיבו לו מן השמים: "לא מצית למיעבד כעובדיה", אינך יכול לעשות כמעשיו.

ואלה היו מעשיו. אבא אומנא היה מקיז דם, ובשעת עבודתו הושיב את הגברים לחוד ואת הנשים לחוד. וכשבאה אליו אישה, היה לו לבוש מיוחד שהלביש אותה בו כדי שלא יסתכל בה. והיה לו מקום מוצנע שבו הניחו את הכסף: מי שהיה לו, הניח שם, ומי שלא היה לו, לא התבייש. וכשבא אליו תלמיד חכם, לא נטל ממנו שכר, ואחרי הטיפול אף נתן לו מעות ואמר לו לך וחזק את עצמך, שהרי אחרי הקזת דם הגוף נחלש, והאדם צריך לאכול כדי להתחזק.

יום אחד שלח אביו שני תלמידי חכמים לבדוק אותו. הוא הושיב אותם, האכיל והשקה אותם, ובלילה הציע להם שטיחים יקרים לישון עליהם. בבוקר גללו את השטיחים, לקחו אותם ויצאו אל השוק, ושם פגש אותם אבא אומנא. אמרו לו: יעריך נא מר כמה הם שווים. אמר להם: כך וכך. אמרו לו: ואולי שווים יותר. אמר להם: בסכום הזה קניתי אותם. אמרו לו: שלך הם, ומידך לקחנו אותם. בבקשה ממך, במה חשדת בנו. השיב להם: "אמינא, פדיון שבויים איקלע להו לרבנן, ואכסיפו למימר לי" (תענית כב, א). אמרתי בלבי שבוודאי נזדמן לכם עניין של פדיון שבויים, והתביישתם לבקש ממני. אמרו לו: קח אותם עכשיו בחזרה. אמר להם: "מההוא שעתא אסחתינהו מדעתאי לצדקה" (שם). מאותה שעה הסחתי אותם מדעתי לטובת צדקה.

והדבר תמוה בעיניי. אביו כבר שמע מן השמים מה הם מעשיו של אבא אומנא, ולכאורה לא היה צורך לשלוח ולנסות אותו. אלא שכאן העומק, וזה בדיוק מה שגילה הבעל שם טוב. ייתכן מאוד שאדם הוא צדיק, שהקופה עומדת אצלו בצד והוא אינו מסתכל בנשים, ובכל זאת הוא דן את העולם לכף חובה, וממילא הוא מחובר לצד השני. אביו רצה לבדוק בעומק לאן מחובר אבא אומנא, האם השלום שמגיע אליו בכל יום בא מן הקדושה ולא ממקום אחר. ואבא אומנא עמד במבחן: גם כשראה את האורחים שלו מוכרים בשוק את השטיחים שלקחו מביתו, מיד מצא להם כף זכות. וכדי לבדוק לאן אדם מחובר, בודקים דבר אחד: האם הוא דן לכף זכות או לכף חובה.

מאיר בני אומר

ראינו בדברי הבעל שם טוב שכאשר אדם דן את חברו, הוא פועל בו. ורבי נחמן מברסלב כתב זאת במפורש: "דע, כי צריך לדון את כל אדם לכף זכות, ואפילו מי שהוא רשע גמור, צריך לחפש ולמצא בו איזה מעט טוב, שבאותו המעט אינו רשע, ועל ידי זה שמוצא בו מעט טוב, ודן אותו לכף זכות, על ידי זה מעלה אותו באמת לכף זכות" (ליקוטי מוהר"ן א, רפב). כשאתה דן אדם לכף זכות, אתה מוציא אותו מכף חובה ומכניס אותו לכף זכות. זה בדיוק ההפך ממה שראינו קודם. כשם שאדם יכול להוריד דינים, הוא יכול להוריד שפע. את יכולה להוריד שפע על בעלך, על הילדים, הצלחה על השכנים. ואין שום סיבה שלא תהיי שותפה בשמחתה ובהצלחתה של השכנה, כשכל מה שנדרש ממך הוא לדון אותה לכף זכות.

ותראו דבר מדהים בגמרא במסכת חגיגה. רבי מאיר למד תורה מפי אלישע בן אבויה, הוא אחר. אלישע בן אבויה היה רבו, והוא אחד מן הארבעה שנכנסו לפרדס, וזה נושא לשיעור בפני עצמו. הוא טעה שם, קיצץ

בנטיעות ויצא לתרבות רעה, וגם אחר כך הוסיף רבי מאיר ללכת אליו וללמוד ממנו תורה.

והגמרא עצמה מקשה על כך מן הפסוק: "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא" (מלאכי ב, ז), ודורשת: "אם דומה הרב למלאך ה' צבאות, יבקשו תורה מפיהו, ואם לאו, אל יבקשו תורה מפיהו" (חגיגה טו, ב). בתורה אין פיצול. אין אדם אחד שמלמד ואדם אחר שחי. אם הרב דומה למלאך ה' צבאות, מבקשים תורה מפיו, ואם לא, איננו מחפשים ממנו ידיעות.

ומספרת הגמרא שרבה בר שילא פגש את אליהו הנביא. ראו איזו מדרגה: אליהו הנביא עולה ויורד בין שמים לארץ, ורבה בר שילא פוגש אותו בדרך כמו שאדם פוגש את חברו, ושואל אותו: "מאי קא עביד הקדוש ברוך הוא", מה עושה הקדוש ברוך הוא. השיב לו שהקדוש ברוך הוא אומר הלכה מפי כל החכמים, ומפי רבי מאיר אינו אומר, משום שלמד תורה מפי אחר. אמר לו רבה בר שילא: "רבי מאיר רמון מצא, תוכו אכל, קליפתו זרק". מצא רימון, אכל את תוכו וזרק את קליפתו. ומיד אמר לו אליהו: "השתא קאמר, מאיר בני אומר" (חגיגה טו, ב). עכשיו אומר הקדוש ברוך הוא: מאיר בני אומר, והתחיל לומר תורה בשמו.

ולכאורה תמוה, שהרי הקדוש ברוך הוא ידע היטב את כף הזכות שאמר רבה בר שילא על רבי מאיר עוד לפני שנאמרה. אלא שה' ברא את עולמו כך, שאחרי שרבה בר שילא דן כאן למטה את רבי מאיר לכף זכות, הוציא אותו בשמים מחובה לזכות. על זה נאמר: "תנו עז לאלוקים" (תהלים סח, לה). כביכול הקדוש ברוך הוא לוקח את כל המערכת של השמים ונותן אותה בידינו.

ומכאן גם כלפי עצמנו. אדם שמסתובב ודן את עצמו לכף חובה, כמה אני עקום, כמה אני לא בסדר, כמה אני מכעיס את הקדוש ברוך הוא, כביכול הקדוש ברוך הוא משיב לו: אם כך אתה אומר, כך יהיה. ולהפך. דרשו חז"ל על הפסוק "רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנו" (תהלים לב, י): "אפילו רשע ובוטח בה' חסד יסובבנו" (ילקוט שמעוני תהלים, תשיט). שם הוי"ה הוא שם הרחמים, ומי שאוחז במידת הרחמים, אפילו רשע, החסד מקיף אותו.

הדן חבירו לכף זכות

יש עוד גמרות רבות בעניין. מי שירצה, ימצא במסכת שבת מעשיות רבות על אנשים שדנו את חבריהם לכף זכות, ושם נפסק במפורש: "הדן חבירו לכף זכות, דנין אותו לזכות" (שבת קכז, ב). זה מעין צינור. ברגע שאתה

נמצא בהיכל של זכות ודן את העולם לכף זכות, אתה מושך זכויות על העולם ומוציא אותו מכף חובה לכף זכות, וגם עליך דנים כך בשמים.

אישה שאינה מקבלת לשון הרע, באה אליה שכנה ואומרת לה: שמעת מה עשתה פלונית, והיא משיבה: סליחה, אינני רוצה לשמוע לשון הרע. כשיבוא מקטרג בשמים לומר עליה לשון הרע, גם שם יאמרו לו: איננו רוצים לשמוע. אבל מי שמיד שואלת: באמת, ומה עוד, ומוציאה מן המספרת כל פרט, אפילו פרטים שלא היו, העיקר לספק את הסקרנות, גם עליה בשמים, כשבא המקטרג, שואלים אותו: באמת, ומה עוד. אמרו חז"ל: "במדה שאדם מודד, בה מודדין לו" (משנה סוטה א, ז).

ותראו מה כותב הרמב"ם על תלמיד חכם: "תלמיד חכם לא יהא צועק וצווח בשעת דבורו כבהמות וחיות, ולא יגביה קולו ביותר, אלא דבורו בנחת עם כל הבריות. וכשידבר בנחת יזהר שלא יתרחק עד שיראה כדברי גסי הרוח. ומקדים שלום לכל האדם כדי שתהא רוחן נוחה הימנו. ודן את כל האדם לכף זכות. מספר בשבח חברו ולא בגנותו כלל. אוהב שלום ורודף שלום" (רמב"ם הלכות דעות ה, ז). גם כשמדברים, צריך לדבר בנחת, ולא בשקט כזה שמשגע את השומע. ועל הקדמת השלום כותב הרמב"ם טעם מפורש: כדי שתהא רוח הבריות נוחה ממנו. זו הלכה בתלמיד חכם, וכל אחד מאיתנו מחויב בה.

ופשר הדבר ברור. אם את עצבנית וכועסת כל הזמן, וכל הילדים שלך תמיד לא בסדר, השעה שבה קמו אינה טובה, איך שאכלו אינו טוב, איך שסידרו את החדר אינו טוב, הכל רע, קשה מאוד להיות בחברתך. ואחר כך את באה אל בעלך ושואלת מדוע אינו יושב איתך, אבל קשה לשבת לידך כשבקוטר של קילומטר כולם בלחץ. אדם שכל הזמן מתלונן ורואה רק פגמים, אנשים אינם אוהבים להיות בחברתו. אנשים אוהבים להיות בחברת מי שמפרגן להם, מי שמסתכל על האור שבהם ומאיר להם. לכן הסדר ברמב"ם מדויק: מקדים שלום, כדי שתהא רוח הבריות נוחה ממנו, ודן את כל האדם לכף זכות, ומספר בשבח חברו ולא בגנותו. תלמיד חכם לעולם לא תמצאו אותו מדבר בגנותו של אדם. וכלשון הלל: "הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" (אבות א, יב).

מליץ אחד מני אלף

ועכשיו שימו לב לשאלה עצומה ששואל בעל שיטה מקובצת. אם מי שדן לכף זכות מקבל מתנה, ומן השמים דנים גם אותו לכף זכות, הרי זה לכאורה עיוות של הדין. אם עשית טעות, אין סיבה שידונו אותך לזכות רק משום

שדנת אחרים לזכות, והרי נאמר "אל אמונה ואין עול, צדיק וישר הוא" (דברים לב, ד). וכך הוא מקשה: "קשה לי מהו שכך דנין אותו למעלה, וכי למעלה אין יודעים אם נתכוון לטובה או לרעה" (שיטה מקובצת נדרים מ, א).

ותשמעו מה הוא משיב, דבר מבהיל: "לפי שהקדוש ברוך הוא מרחם על בניו ומכסה על פשעיהם", ולכן "טוב בעיני המקום שידונוהו למטה לטובה לכסות ממדת הדין ומן המקטרגים" (שם). הקדוש ברוך הוא מבקש למצוא בנו זכות, וכשאנו דנים למטה לטובה, אנו נותנים לו כביכול את הפתח לכסות על האדם מפני מידת הדין ומפני המקטרגים.

ובגמרא מובא: "אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה באותו מלאך לחובה ואחד לזכות, ניצול, שנאמר: מליץ אחד מני אלף" (שבת לב, א). והפסוק כולו אומר: "אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו, ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת" (איוב לג, כג, כד). כלומר, נניח שכל המלאכים דנים את האדם לכף חובה, ואפילו המלאך שבא ללמד עליו זכות, תשע מאות ותשעים ותשעה חלקים ממנו מצטרפים אל המקטרגים. מה שנשאר הוא גרגיר אחד של טוב, חלק אחד מאלף. והחלק הזה, שמלמד עליו זכות, מכריע, והקדוש ברוך הוא מכריע את האדם לכף זכות.

יוצא שהמתנה שאנו מקבלים, שה' דן אותנו לכף זכות, היא צורת הדין שבה ה' דן את העולם. הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו כל הזמן חופר בנו כדי למצוא בנו טוב ולתת לנו טוב. כשאנחנו מתחילים לפעול כך, אנחנו נעשים דומים לו, ומתחילים להתחבר אליו.

ולהבדיל, מי שנמצא בצד השני מחובר למקטרג העליון. המקטרג מוצא לו כאן למטה שליחים: מי שרואה שחורות ודן לכף חובה עושה את מלאכתו בלי שהוא יודע, מושך דינים על אנשים, ואנשים סובלים. עלינו להשתדל להיות מן המחנה השני, ולהבין שזה בומרנג, שחוזר בסוף אלינו.

מה שעשינו בשיעור הזה פשוט. הגדלנו את הרצון לדון לכף זכות על ידי ידע. ואת העבודה המעשית, כלפי הזולת וגם כלפי עצמנו, נלמד בחלקו השני של השיעור.

מחשבת הכתר

ולסיום אביא דבר נפלא מדברי רבי משה קורדובירו, בעל תומר דבורה, מגדולי המקובלים בצפת, שקדם לאר"י. הוא מלמד כיצד ידמה האדם לקונו במידת הכתר, וכותב: "מחשבתו תדמה למחשבת הכתר, כמו שאותה

החכמה לא תפסק תמיד לחשב מחשבות טובות, והרע לא יכנס בה, מפני שהיא רחמים גמורים, ואין שם דין ולא שום קשי כלל, כך האדם תמיד תהיה מחשבתו פנויה מכל דבר מכער" (תומר דבורה פרק ב). מי שמרגיל את עצמו לדון את כל האדם לכף זכות, מחשבתו מתחילה לדמות למחשבת הכתר, ומה שלמדנו כאן הוא התחברות להיכל הזכות.

כמובן שלא יהיה פשוט. זה אימון של שריר. ברגע שנתחיל, יעלו בנו כל כפות החובה שאנו נושאים על עצמנו ועל אנשים אחרים, ונצטרך לשנות אותן. תהיה כאן מלחמה. אבל דמיינו את הסוף, כמו שלמדנו שכדאי לראות את סוף הדרך כבר בתחילתה. אחרי חודשיים שלושה של עבודה עקבית על השריר, את יוצאת לשוק והולכת אל המקום הנפלא ביותר בעולם. אמר שלמה המלך: "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" (משלי כז, יט). חייכי לעולם, והעולם יחייך אלייך. אנחנו פשוט בורחים מן הגיהנום אל גן העדן.

זו עבודה, ומי שיזכה לעבוד ולהתמיד בעבודה על השריר הזה, יגיע בסוף גם אל עצמו, וידון גם את עצמו לכף זכות. נמשוך עלינו חסדים, ונראה בעינינו כיצד הדברים פועלים בשטח.

יהי רצון שנזכה להפנים את אשר שמענו, לראות בכל אדם את התוך ולא את הקליפה, ולמשוך על עצמנו ועל כל הסובבים אותנו חסדים ורחמים, עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו.